

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК 378.02:372.8:371.15

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.13253435>

**Створення сприятливого інформаційного середовища підготовки
майбутніх фахівців у ЗВО**

Курок Віра Панасівна

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри технологічної і професійної освіти, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, вул. Київська, 24. м. Глухів, 41400, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-1474-3879>

Гриценко Андрій Петрович

доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри історії, правознавства та методики навчання, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, вул. Київська, 24. м. Глухів, 41400, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-9107-1394>

Ткаченко Наталія Миколаївна

доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків, Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, вул. Київська, 24. м. Глухів, 41400, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-1879-9159>

Прийнято: 11.07.2024 | Опубліковано: 29.07.2024

Анотація. У статті досліджено проблема вдосконалення освітнього процесу в закладі вищої освіти, на основі створення сприятливого інформаційного середовища підготовки майбутніх фахівців та підвищення в них позитивної мотивації до використання інформації. **Мета** полягає в аналізі істотних цільових й методичних аспектів освітнього процесу підготовки майбутніх фахівців, визначенні ролі ІТ-технологій в оптимізації освітнього процесу з розширенням переліку методів зі створення сприятливого інформаційного середовища підготовки майбутніх фахівців у ЗВО та дослідження й визначення одного з основних умов з його створення в поєднанні традиційних форм фахової підготовки у ЗВО з інноваційними на основі застосування складників інформаційно-освітнього середовища. У роботі використано такі **методи**, як аналіз, синтез, узагальнення. В умовах розвитку сучасного інформаційного суспільства вміння ефективно використовувати можливості ІТ-технологій у процесі фахової підготовки стають надзвичайно актуальними, коли подання даних із мультимедійних навчальних засобів поряд з традиційними текстами та наочністю змінюють засоби представлення інформації в дидактичному процесі. У сучасних умовах інформаційного суспільства поступово змінюється сама модель освітнього процесу. Щоб удосконалити його для досягнення нових результатів, необхідно цілеспрямовано формувати і розвивати інформаційно-освітнє середовище. Таким чином, створення сприятливого інформаційного середовища підготовки майбутніх фахівців у закладі вищої освіти є формування разом з педагогічною системою особистості, яка вміє створювати похідну інформацію з високим ступенем інформаційної культури в умовах інформаційної взаємодії (комунікації, відносин, співпраці). У **такому випадку**, завдяки поєднанню підвищення позитивної мотивації у майбутніх фахівців до опанування механізмами щодо створення, збирання, зберігання, перероблення та передавання інформації можливе

ефективне навчання в режимі змішаної синхронно-асинхронної взаємодії, що передбачає разом із мережесвим ресурсом використання додаткових навчальних матеріалів, що забезпечують можливість гнучкої адаптації.

Ключові слова: майбутні фахівці, інформаційно-освітнє середовище, ІТ-технології, інформаційне суспільство, мотивація, заклад вищої освіти.

Creation of a favorable information environment for the training of future specialists in higher education

Kurok Vira Pansivna

doctor of pedagogical sciences, professor, head of the department of technological and professional education, Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, Kyivska St., 24, Hlukhiv, 41400, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-9107-1394>

Hrytsenko Andrii Petrovych

Doctor of Pedagogical Sciences, associate professor, Head of the Department of History, Law and Teaching Methods, Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, Kyivska St., 24, Hlukhiv, 41400, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-9107-1394>

Tkachenko Nataliia Mykolaivna

Doctor of Pedagogical Sciences, professor, vice rector for scientific work and international affairs, Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University, Kyivska St., 24, Hlukhiv, 41400, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-1879-9159>

***Abstract.** The article examines the problem of improving the educational process in a higher education institution, based on the creation of a favorable information environment for the training of future specialists and increasing their positive motivation to use information. The goal is to analyze the essential target and methodical aspects of the educational process of training future specialists, to determine the role of IT technologies in optimizing the educational process with the expansion of the list of methods for creating a favorable information environment for the training of future specialists in higher education, and to research and define one of the main conditions for its creation in combination of traditional forms of professional training in higher education institutions with innovative ones based on the application of components of the information and educational environment. The work uses such methods as analysis, synthesis, generalization. In the conditions of the development of the modern information society, the ability to effectively use the capabilities of IT technologies in the process of professional training become extremely relevant, when the presentation of data from multimedia educational tools, along with traditional texts and visualizations, change the means of presenting information in the didactic process. In the modern conditions of the information society, the very model of the educational process is gradually changing. In order to improve it to achieve new results, it is necessary to purposefully form and develop the information and educational environment. Thus, the creation of a favorable information environment for the training of future specialists in a higher education institution is the formation, together with the pedagogical system, of an individual who is able to create derived information with a high degree of information culture in the conditions of information interaction (communication, relations, cooperation). In this case, thanks to the combination of increasing the positive motivation of future specialists to master the mechanisms for creating, collecting, storing, processing and transmitting information, effective training is possible in the mode of mixed synchronous-asynchronous*

interaction, which involves, together with the network resource, the use of additional educational materials that provide possibility of flexible adaptation.

***Keywords:** future specialists, information and educational environment, IT technologies, information society, motivation, higher education institution.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями (Вступ). Для створення сприятливого інформаційного середовища підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти важливу роль відіграє середовище (або точніше: «місце», «умови», «простір» або «оточення»), яка підсилюється позитивною мотивацією у майбутніх фахівців. Адже середовище розвитку сучасного фахівця визначається сукупністю природних і штучних умов, у яких людина реалізує себе як природна і суспільна істота. Відповідно, середовищний підхід визначає спеціально створене середовище як чинник цілеспрямованого формування і розвитку особистості майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій (Огляд літератури). Означений аспект досліджувався вченими О. Буйницькою [1], А. Гриценком [2; 3], В. Кременем [7], О. Ліннік [10], В. Рахмановим [12; 13], Н. Ткаченко [14], С. Цимбал-Слатвінської [15], О. Шинкарук [16], О. Ярошинською [17] та ін. Не менш важливим є аспект дослідження проблеми підвищення позитивної мотивації у майбутніх фахівців, який побіжно досліджували ряд учених: Р. Кирирченко, А. Колодяжна [5], В. Курок [8; 9], А. Поліщук [11] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Таким чином, окреслене нами питання має помітний рівень дослідженості, утім науковцями воно, наразі, не вивчене в комплексі, зокрема в аспекті умов створення сприятливого інформаційного середовища з підготовки майбутніх фахівців у ЗВО на сучасному етапі.

Адже, загальноприйнята думка, що середовище своєю багатоманітністю елементів впливає на формування і розвиток майбутніх фахівців. Дискусійним залишається питання взаємовпливу середовища на майбутніх фахівців і останніх на інформаційне середовище з наданням йому якісних змін. Для розуміння цього ми вважаємо за доцільне виокремити декілька компонентів середовища існування людини: природний, антропогенний та життєвий (соціально-побутовий, рекреаційний, виробничий).

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Стаття зосереджена проблемі вироблення умов створення сприятливого інформаційного середовища підготовки майбутніх фахівців у ЗВО, на основі створення інформаційно-освітнього середовища (далі - ІОС).

Саме тому цілями статті є:

1. огляд і аналіз істотних цільових й змістово-технологічних (методичних) аспектів освітнього процесу підготовки майбутніх фахівців, який повинен здійснюватися в навчальному середовищі;

2. визначення ролі ІТ-технологій в оптимізації освітнього процесу з розширенням переліку методів зі створення сприятливого інформаційного середовища підготовки майбутніх фахівців у ЗВО;

3. дослідження й визначення одного з основних умов створення сприятливого інформаційного середовища підготовки майбутніх фахівців у ЗВО, як поєднання традиційних форм фахової підготовки у ЗВО з інноваційними на основі застосування складників ІОС.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів (Результати дослідження). На основі підходів науковців, педагогів-практиків, а також власного теоретичного пошуку та переконаності в об'єктивній потребі й соціальній значущості якісної підготовки майбутніх фахівців у ЗВО, які мотивовані до самоосвітньої діяльності й вільно

орієнтуються в інформаційному освітньому середовищі, як ми його схильні розглядати, перш за все [4, с. 210-211]. Відтак, для використання можливостей освітнього середовища в ході підготовки майбутніх фахівців у ЗВО доцільно дотримуватись низки умов. Для їх визначення ми звертаємо увагу на необхідність аналізу істотних цільових й змістово-технологічних (методичних) аспектів освітнього процесу, який повинен здійснюватися в навчальному середовищі. Після цього можна вже описувати необхідний для цього склад та структуру, визначити вплив і особливості взаємозв'язків його складників з елементами навколишнього середовища із обов'язковим урахуванням організації наявного навчального середовища зі створення сприятливого інформаційного середовища підготовки майбутніх фахівців у ЗВО з опертям на використання сучасних технологій (зокрема, ІТ-технологій). Принциповою особливістю методології середовищного підходу є системно-послідовний вплив через освітнє середовище [6]. Середовищний підхід завдяки визначенню можливостей освітнього середовища як провідного джерела набуття особистісного досвіду та комплексу педагогічних стимулів та мотивацій перетворюється на інструмент та засіб створення сприятливого інформаційного середовища підготовки майбутніх фахівців у ЗВО.

Завдяки врахуванню цих аспектів відбувається переорієнтація від пасивного сприйняття, як правило, великих за обсягом даних, на формування вмінь працювати з інформацією, знаходити їх та застосовувати на практиці в ході так званого розвивального навчання. До того ж використання ІКТ дозволяє працювати в індивідуальному темпі, що створює ситуацію успіху, як додатковий аспект підвищення позитивної мотивації у майбутніх фахівців до опанування механізмами щодо створення, збирання, зберігання, перероблення та передавання інформації.

За таких умов, використання ІТ-технологій оптимізує освітній процес та дозволяє розширити перелік методів зі створення сприятливого інформаційного середовища підготовки майбутніх фахівців у ЗВО. Як відомо, в сучасній науці вже сформульовані основні методи електронного навчання (дистанційного, навчання e-learning тощо), тому не будемо зосереджувати на цьому увагу.

У той же час, в умовах розвитку сучасного інформаційного суспільства вміння ефективно використовувати можливості ІТ-технологій у процесі фахової підготовки стають надзвичайно актуальними у ЗВО. Відповідно, упровадження ІТ-технологій у процес підготовки необхідно узгоджувати з відповідними принципами сучасної педагогіки. Подання даних із мультимедійних навчальних засобів (далі - МНЗ) поряд з традиційними текстами та наочністю змінюють засоби представлення інформації в дидактичному процесі. У цьому контексті необхідно чітко визначити роль ІТ-технологій у навчанні й розкрити їх потенціал та визначити вплив на освітній процес підготовки майбутніх фахівців. Завдяки впровадженню означених технологій викладач отримує новий статус координатора та модератора, який більш технічно, ніж дидактично, створює необхідні умови для пізнавальної, творчої, самостійної діяльності суб'єктів підготовки.

Ми зосереджуємо увагу з даного аспекту на тому, що мультимедійні засоби в психологічному плані сприяють навчальній діяльності майбутніх фахівців, підвищуючи мотивацію до вивчення, коли вони можуть вибрати відповідний темп роботи з інформацією, при необхідності повертаючись до складного або незрозумілого матеріалу, дотримуючись при цьому, конфіденційності. Упевнено почувати себе на заняттях, відчуваючи психологічний комфорт. Однак при постійному використанні МНЗ на певному етапі настає зниження ефективності навчання, коли більша частина інформації просто не сприймається та не осмислюється мозком [3, с. 245]. Тому, не зважаючи на розвиток пізнавальних

здібностей та підвищення позитивної мотивації у майбутніх фахівців на опрацювання інформації, слід чередувати її введення.

Отже, для створення сприятливого інформаційного середовища підготовки майбутніх фахівців у ЗВО необхідно відзначити їх дидактичні функції та призначення. До них, на наш погляд, доцільно віднести ряд таких умов:

- адаптування рівня оволодіння мультимедійною технікою майбутніми фахівцями в ході вивчення основних дисциплін;
- закріплення елементарних професійних умінь і навичок в інтерактивному режимі;
- демонстрування мультимедійних навчальних об'єктів для посилення зорового сприйняття;
- зменшення частки непродуктивної технічної роботи майбутніх фахівців, пов'язаної з пошуком, збереженням, опрацюванням навчально-наукової інформації, та збільшення обсягу змістово-практичної діяльності;
- перенесення акцентів з повідомлення викладачем готових навчальних даних на самостійне оволодіння майбутніми фахівцями різнорівневими знаннями.

Тобто ефективна реалізація дидактичного потенціалу складників інформаційно-освітнього середовища (поєднання логічного і наочно-образного засвоєння навчальної інформації; наочність та доступність аудіовізуальної інформації; зручна інтерактивна, мобільна і компактна форма подання; можливість оперативного коригування методики) передбачає дотримання певних етапів проєктування і застосування електронних освітніх ресурсів. Щоб відповідати цим умовам, МНЗ мають відповідати певним умовам: до змісту мультимедійного продукту, технічного виконання, художнього оформлення та структури представлених відомостей тощо [4, с. 228]. Тобто, викладач у процесі

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

підготовки фахівців має звертати увагу на організацію їхньої пізнавальної діяльності та управління нею. Відтак, ефективність зростає завдяки інтегрованому використанню МНЗ у процесі фахової підготовки майбутніх учителів.

До одного з основних умов створення сприятливого інформаційного середовища підготовки майбутніх фахівців у ЗВО ми відносимо *поєднання традиційних форм фахової підготовки у ЗВО з інноваційними на основі застосування складників інформаційно-освітнього середовища*. Це впливає зі специфіки педагогічної освіти, коли подача інформації з предмету, представлення практичного досвіду, інформатизації освіти у ЗВО приводить до підвищення позитивної мотивації у майбутніх фахівців до опанування механізмами щодо створення, збирання, зберігання, перероблення та передавання інформації. За таких умов МНЗ стають додатковим засобом підготовки майбутніх фахівців через залучення методів дистанційного навчання та вдосконалення традиційних методів індивідуального навчання й самонавчання тощо.

Уведення названих вище складників інформаційно-освітнього середовища (ІОС) до процесу підготовки майбутніх фахівців допомагає їм, як суб'єктам освіти, набуваючи різні знання в інформаційно-освітньому середовищі, ставати не тільки активною, але і активізувальною системою в парадигмі «студент – знання – викладач». У цілому в умовах реалізації прямих і зворотних зв'язків місце того, хто навчається, і викладача в означеній парадигмі не має значення: вона кругова, замкнута.– це системно організована сукупність інформаційного, технічного, навчально-методичного забезпечення, нерозривно пов'язана з людиною як суб'єктом освіти. До того ж, ІОС виникає як результат взаємодії суб'єктів освітнього процесу та інформаційно-освітнього простору, як сукупність умов, що забезпечують фахову підготовку: наявність системи засобів

«спілкування» з інформацією; наявність системи для самостійної роботи з інформацією; наявність інтенсивних зв'язків між учасниками освітнього процесу, пізнавальної навчальної діяльності тощо.

Висновки. Отже, метою створення сприятливого інформаційного середовища підготовки майбутніх фахівців у ЗВО можна визначити не задоволення інформаційних потреб допитливої людини і надання інформації в готовій формі, а, перш за все, формування разом з педагогічною системою особистості, яка вміє створювати похідну інформацію. І тут значущою ознакою слід визнати високий ступінь інформаційної культури, яка передбачає культуру інформаційної взаємодії (комунікації, відносин, співпраці). У такому випадку, завдяки поєднанню підвищення позитивної мотивації у майбутніх фахівців до опанування механізмами щодо створення, збирання, зберігання, перероблення та передавання інформації можливе ефективне навчання в ІОС у режимі змішаної синхронно-асинхронної взаємодії, що передбачає разом із мережевим ресурсом використання додаткових навчальних матеріалів, що забезпечують можливість гнучкої адаптації.

Список використаних джерел

1. Буйницька О. П. Система педагогічного проєктування інформаційно освітнього середовища для здійснення підготовки майбутніх соціальних педагогів : монографія. Київ : Ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. 568 с.

2. Гриценко А. П. Можливості використання ІТ-технологій у ході впровадження модельних навчальних програм громадянської та історичної освітніх галузей базової середньої освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Сер. : Педагогічні науки. 2022. Вип. 1 (48). С. 108-117. URL:

<https://drive.google.com/file/d/1xqridTC6jjLHmtGFLdSl3nvasJLl6QC/view> (дата звернення: 27.06.2024).

3. Гриценко А. Психолого-педагогічні аспекти використання мультимедійних технологій у процесі навчання історії студентів закладів вищої педагогічної освіти. *Наукові записки БДПУ*. Серія: Педагогічні науки. Вип.1. Бердянськ : БДПУ, 2020. С. 241-247. URI: <https://pedagogy.bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/27.pdf> (дата звернення: 27.06.2024).

4. Гриценко А. П. Формування професійної компетентності майбутніх учителів історії у процесі фахової підготовки: монографія. Суми: ФОП: Цьома С. П., 2021. 358 с.

5. Кириченко Р., Колодяжна А. Психологічне дослідження навчально-професійної мотивації майбутніх педагогів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*. 2021. Випуск 13 (58). С. 48-59. URI: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/34180> (дата звернення: 27.06.2024).

6. Кошук О. Б. Методологічні засади дослідження проблеми формування професійної компетентності майбутніх інженерів з механізації сільськогосподарського виробництва. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. 2017. № 3. С. 98–106.

7. Кремень В. Г., Луговий, В. І., Саух, П. Ю. Освіта і наука — основа інноваційного людського розвитку: Пропозиції НАПН України до Стратегії людського розвитку. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2020. № 2 (2). С. 1-5. URL: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-14-3> (дата звернення: 27.06.2024).

8. Курок В. П., Шевель Б.О., Медвідь С. С. Мотиваційно-ціннісна орієнтація на використання історичного досвіду в процесі підготовки майбутніх інженерів-педагогів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*.

2015. № 1. С. 292-298. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2015_1_39 (дата звернення: 27.06.2024).

9. Курок В. Мотивація учіння як провідний чинник пізнавальної активності студентів у ВНЗ. *Молодь і ринок*. 2015. № 2. С. 53-56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2015_2_12 (дата звернення: 27.06.2024).

10. Ліннік О. О. Становлення суб'єктної позиції майбутнього педагога в освітньо-професійному середовищі ВНЗ. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2010. № 16 (203). Ч. II. С. 137–143.

11. Поліщук А. Формування позитивної мотивації до вивчення іноземних мов за професійним спрямуванням майбутніми аграрними інженерами. *Молодь і ринок*. 2022. № 3/4. С. 178-183. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/260029/256389> (дата звернення: 27.06.2024).

12. Рахманов В.О. Досвід застосування нейролінгвістичних технологій для підготовки майбутніх фахівців в умовах освітньо-інформаційного середовища технічного університету. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія: зб. наук. пр.* 2023. Вип. 2 (23). С. 96-101. URL:

<https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/62207/1/%d0%a0%d0%b0%d1%85%d0%bc%d0%b0%d0%bd%d0%be%d0%b2.pdf> (дата звернення: 27.06.2024).

13. Рахманов В. Особливості індивідуального підходу до підготовки майбутніх фахівців в умовах освітньо-інформаційного середовища технічного університету. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія: зб. наук. пр.* К. : Національний авіаційний університет, 2022. Вип. 1 (20). С. 35-45. URL:

<https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/58485/1/%d0%a0%d0%b0%d1%85%d0%bc%d0%b0%d0%bd%d0%be%d0%b2.pdf> (дата звернення: 27.06.2024).

14. Ткаченко Н.М., Гриценко А.П. Дуальна освіта як дієвий інструмент формування професійної компетентності майбутніх фахівців транспортної галузі. *Наука і техніка сьогодні. Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»*: журнал. 2023. № 10 (24). С. 330-339. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/6020> (дата звернення: 27.06.2024).
15. Цимбал-Слатвінська С. Поняття «інформаційно-освітнє середовище» в аспекті професійної підготовки майбутніх логопедів. *World Science*. 2019. № 3(8(48)), С. 9-16. URL: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/31082019/6640 (дата звернення: 27.07.2024).
16. Шинкарук О., Бишевець Н., Яковенко О., Харченко Л. Інформаційно-освітнє середовище в системі підготовки фахівців з фізичного виховання та спорту. *Фізична культура спорт та здоров'я нації*. Житомир, 2019. Вип. 8 (27). С. 367-374. URL: <https://reposit.uni-sport.edu.ua/xmlui/handle/787878787/2498> (дата звернення: 27.06.2024).
17. Ярошинська О. О. Категорія «середовище» та міждисциплінарний підхід у представленні моделей середовища. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія*: зб. статей. Ялта: РВВ КГУ, 2013. Вип. 4. С. 39–45.